

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA SOSYAL GÜVENLİK HAKKI

Kadir Arıcı
Gazi Üniversitesi

Özet: Sosyal güvenlik hakkı bir insan hakkıdır. İnsan hakları ile ilgili temel milletlerarası belgelerde sosyal güvenlik hakkı yer almaktadır. İnsan haklarını onanmış olsun ya da olmasın çağdaş dünyada bütün ülkeler sosyal güvenliği devletler için bir kamu görevi; kişiler içinse bir hak olarak tanımışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti de anayasasında (m. 60) sosyal güvenliği herkesin istifade edeceği bir insan hakkı ve devlet için ise hayata geçirilmesi gereken bir vazife olarak kabul etmiştir. Devlet bununla da yetinmemiş sosyal güvenlik ile ilgili milletlerarası bütün sözleşmeleri onaylamıştır. Ayrıca anayasasında kanunla onaylanmış insan haklarına dair milletlerarası sözleşmeleri milli kanunların üzerinde hiyerarşik bir yere yerleştirmiştir (AY m. 90/son). Türk devleti ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı yetkisini kabul etmiş; Anayasa Mahkemesi'ne kişisel başvuru hakkını anayasal bir hak olarak kabul ederek adil yargılama hakkının hayata geçirilmesi yolunda önemli adımlar atmıştır.

Çalışmada sosyal güvenlik hakkı ile ilgili belli başlı kararlar ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin sosyal güvenlikle ilgili kararlarını çoğunlukla isabetli bulmamaktayız. Mahkeme bu alanda tutarlı bir içtihat oluşturabilmiş değildir. Birbirleri ile çelişkili çok sayıda karara imza atmıştır. Mahkeme sosyal güvenliği kavramını yaygın kanaate uygun bir şekilde sosyal sigorta anlamında anlayan bir anlayışa sahiptir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Güvenlik, Sosyal Sigorta, Sosyal Güvenlik Hakkı, İnsan Hakları, Anayasa Mahkemesi Kararları.

Abstract: Right to social security is the human right which has been accepted with all the basic international human rights documents and agreements. Whether it has been accepted or not, all the states in the contemporary world accept that the social security is a right for the citizens and a task and obligation for the states.

The Constitution of the Turkish Republic also accepted the social security as a human right, of which everyone will benefit and as a task for the government (art.60). The Turkish Constitution gives a value for the stately confirmed international agreements hierarchically above the Turkish acts in the Turkish court judgements (art.90). The Turkish S State accepting the jurisdiction of the Euro-

pean Court of Human Rights; has given the right to a personal application to the Constitutional Court.

In this paper the decisions of the Turkish Constitutional Court has been searched with respect to the right to social security. The Court has not been developed logically consistent jurisdiction related to the right to social security. It has even given contradictory decisions. The court takes the term social security as social insurance same as publicly understood.

Keywords: Social Security, Social Insurance, The Right to Social Security, Human Rights, The Decisions of Turkish Constitutional Court.

GİRİŞ

Sosyal güvenlik, muhtaçlığa karşı gelir güvenliği arayışının adıdır. Bu anlamda sosyal güvenlik insanlıkla yaşıt bir kavramdır. Çağdaş anlamda sosyal güvenlik ise sanayileşme sürecinin sonunda ortaya çıkmış olan bir kavramdır. Çağdaş anlamda sosyal güvenlik, devlet için bir yükümlülük vatandaş içinse hem bir hak hem de bir yükümlülüktür. Çağdaş dünyada sosyal güvenliğe kavuşmak demek; muhtaçlığa karşı devletçe bir gelir garantisine kavuşturulmuş olmak demektir. Özetle çağdaş anlamda sosyal güvenlik, gelir güvenliğinin adıdır.

182 | Çağdaş sosyal güvenlik sistemleri, gelir güvenliğini kişinin irade ve isteğine bırakmaz. Sosyal güvenlik bu anlamda kişinin basiret veya basiretsizliğine bırakılamayacak kadar önemli bir meseledir. Çağdaş sosyal güvenlik sistemi kişiyi, kendi sosyal güvenliğini sağlamak için bazı yükümlülükler altına sokar. Sosyal sigortadaki zorunluluk esası bu düşüncenin bir ürünüdür.

İnsan hakları alanındaki gelişmeler ikinci dünya savaşı sonrasındaki dönemde bu alanda milletlerarası insan hakları sözleşmelerin ile hukuki bir temele kavuşmuştur. İnsan haklarındaki gelişmeler süreci birinci kuşak haklar olan temel haklarla başlar. Gelişme daha sonra ekonomik ve sosyal haklarla yani ikinci kuşak haklarla devam etmiştir. İşte sosyal güvenlik hakkı, yaşama hakkını tamamlayan ekonomik ve sosyal bir hak olarak bu süreç içinde bir insan hakkı olarak kabul edilmiştir. Sosyal güvenlik hakkı, günümüzde bütün dünyada bir insan hakkı olarak kabul edilir. Türk hukukunda da sosyal güvenlik hakkı, çağdaş normlarda insan hakkı olarak kabul edilmiş bir haktır.

Biz bu çalışmada sosyal güvenlik hakkının Türk hukukundaki gelişmesinin satırbaşlarını ortaya koymak ve Anayasa Mahkemesi'nin kararları ışığında bu hakka Anayasa Mahkemesi'nin verdiği anlam üzerinde durmak istiyoruz. Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkının kabul edilmesi ile birlikte ülkemizde; insan haklarının korunması, kişilerin hak arama hürriyetinin güçlendirilmesi, yargı bağımsızlığı ve hukuk devletinin geliştirilmesi alanında önemli bir mesafe alınmış olmaktadır. Anayasa mahkemesi, faaliyetleri ve kararlarıyla Sosyal güvenlik hakkı ve yasama organının bu alandaki adımlarının Anayasaya ve hukuka uygunluğunun sağlanmasına önemli katkılar sağlayabilir. Bu çalış-

mada Mahkemenin sosyal güvenlik hakkı ile ilgili bakışı ortaya konulacak ve bu alandaki kararları incelenecektir.

I. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI VE SOSYAL GÜVENLİK HAKKI

1. Sosyal Güvenlik Kavramı

Sosyal güvenlik, kişileri sosyal güvenliğin konusu olan risklerin sonuçlarına karşı gelir güvenliği sağlanmasını ifade eden bir kavramdır. ¹ Sosyal güvenliğin konusu olan risklerin önlenmesi dar anlamda sosyal güvenliğin konusu ve amacı değildir. Sosyal güvenlik, sosyal güvenliğin konusu olan risklerin ortaya çıkmasının kişinin gelir gider dengesini bozan ve gelir azalması, gelir kesilmesi veya gider artışı şeklinde ortaya çıkarak kişinin gelir gider dengesini bozan sonuçlarına karşı güvenlik sağlamak sosyal güvenliğin konusudur. Sosyal güvenlik, gelir gider dengesizliğini giderir; dolayısı ile kişilerin muhtaçlığa düşmesine engel olur. Sosyal güvenlik, aynı zamanda kişileri muhtaçlığa düşmek korkusundan kurtaran sistemi ifade eder.

Sosyal güvenlik, gelir güvenliği sağlayarak kişilerde muhtaçlık korkusunu kaldırır. Sağlanan güvenlik, gelir güvenliğidir. Sosyal güvenlik sayesinde kişiler muhtaçlık korkusundan kurtulmuş olurlar. Sosyal güvenlik sayesinde kişiler geleceğe yönelik daha emin ve korkusuz adımlar atabilme hürriyetini elde ederler. Sosyal güvenlik bu anlamda hem bir sistem hem bir amaç hem de bir alanı ifade eden bir kavramdır.

2. Sosyal Güvenliğin Konusu Olan Riskler

Sosyal güvenliğin konusu sosyal güvenlik riskleridir. Sosyal güvenlik riskleri hastalık, sakatlık, yaşlılık gibi fizyolojik nitelikli; işsizlik, doğum, ölüm, evlilik, çocuk ve aile, konut gibi sosyoekonomik nitelikli risklerdir (Alper / Tekeli: 32 vd.)

Bir riskin sosyal güvenliğin konusu olabilmesi için taşıması gereken nitelikler şunlardır: risk insana yönelik olmalı, gerçekleşmesi mutlak ve veya muhtemel olmalı, ne zaman gerçekleşeceği bilinmemeli, gerçekleştiğinde kişide gelir azalması, gelir kesilmesi ya da gider artışına yol açmalıdır.

Sosyal güvenliğin konusu olan riskler, toplumun ihtiyacına ve devletin izlediği sosyal güvenlik politikalarına göre sosyal güvenlik sistemi içine alınır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), sosyal güvenliğin konusu olan riskleri bir milletlerarası sözleşmelerle belirlemiştir. 102 sayılı UÇÖ sözleşmesi sosyal güvenliğin konusu olan riskleri; iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık, yaşlılık, malüllük, ölüm, işsizlik ve aile ödenekleri olarak sıralanmıştır. Sosyal güvenlik riskleri değişmez riskler değildir. Sosyal güvenlik riskleri zaman içinde sosyo-ekonomik ve sanayileşme ve değişme ve gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçlarla birlikte çeşitlenebilir ve artabilir.

1 Sosyal güvenlik kavramı için bkz: Güzel / Okur / Caniklioğlu: 3 vd; Tuncay / Ekmekçi: 1-9.

3. Sosyal Güvenliğin Sağlanması: Sosyal Güvenlik Teknikleri

Çağdaş sosyal güvenlik sistemleri sosyal güvenlik sağlamak maksadı ile muhtelif teknikler geliştirmiş ve bu tekniklere dayalı olarak sosyal güvenlik sistemleri kurulmuştur.

Çağdaş sosyal güvenlik sistemleri iki temel teknik esas olmak üzere kurgulanmaktadır. Bu iki teknikten birisi sosyal sigorta tekniği diğeri ise sosyal yardım ve sosyal hizmet tekniğidir.

a. Sosyal Sigorta Tekniği

Sosyal sigorta sosyal güvenlik sağlamakta en yaygın kullanılan sosyal güvenlik tekniğidir. Bu teknik zorunlu olması, primli olması, devlet garantisinde işlemesi, gücüne göre katkı alması, ihtiyaca göre sosyal güvenlik desteği sağlaması, kar gyesi gütmemesi özellikleri ile sosyal güvenlik sağlamakta öne çıkan bir tekniktir.

Sosyal sigorta, devletin sosyal güvenlik için ihtiyaç duyacağı mali kaynağı azaltıcı ve sosyal güvenliği bir hak haline getirici yönü ile de temayüz eder. Bu teknik sayesinde kişiler kendi sosyal güvenliği için tasarruf yapmaya (ki ödemek yükümlülüğü altına girdiği primler bir tür zorunlu tasarruf niteliğindeki ödemelerdir) zorlanmaktadır.

Sosyal sigorta tekniği, sosyal güvenlik riskleri ile henüz karşılaşmamış olan sürekli ve düzenli gelir elde etme kapasitesi bulunan kimselere sosyal güvenlik sağlamakta kullanılan bir tekniktir.

b. Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Tekniği

Sosyal güvenlik sağlamakta kullanılan ikinci teknik ise sosyal yardım ve sosyal hizmet tekniğidir. Bu teknik sosyal güvenlik ihtiyacı ortaya çıkmış olan ve kendi sosyal güvenliği için primli sisteme girecek durumda bulunmayan muhtaç kimselere sosyal güvenlik sağlamakta kullanılan bir tekniktir.

Bu teknik muhtaç olanlara, muhtaçlık kontrolüne dayalı olarak, ihtiyacına uygun olan ayni ve nakdi yardımlar, finansmanı devletçe karşılanan, yardımların karşılıksız yapıldığı (primsiz) özellikleri ile muhtaçların sosyal güvenlik ihtiyacının karşılamakta kullanılan bir tekniktir.

Sosyal yardım ve sosyal hizmetler tekniği özünde sosyal yardım tekniğidir. Ancak zaman içinde sosyal yardım kavramı ayni ve nakdi yardımları; sosyal hizmet kavramı ise hizmetten faydalanma biçimindeki sosyal yardımları ifade edecek biçimde bir anlam kaymasına uğramıştır.

4. Sosyal Güvenlik Hakkı

Sosyal güvenlik hakkı, ikinci kuşak insan haklarındandır. Sosyal güvenlik hakkı, niteliği itibarı ile ekonomik ve sosyal haklar arasında yer alan bir haktır. Sosyal güvenlik hakkı, insan haklarına dair bütün milletlerarası belgelerde kabul edilen bir insan hakkıdır.²

2 Geniş bilgi için bkz: Arıcı, 2015: 93-95; Balkır: 166 vd.

Sosyal güvenlik hakkı, bir insan hakkı olarak vatandaş olsun ya da olmasın bütün insanlara tanınması gereken bir haktır.

Niteliği itibarı ile ekonomik ve sosyal bir hak olarak sosyal güvenlik hakkı devlete bu hakkı hayata geçirmek için gereken tedbirleri almak ve teşkilatı kurmak gibi bir yükümlülük yükler. Sosyal güvenlik hakkı bu anlamda pozitif statü hakları arasında yer alır. Devlete sosyal güvenliği sağlama gibi bir görev yükler. Sosyal güvenlik bu anlamda insanlar için bir hak, devletler için ise bir ödev, bir yükümlülüktür. Sosyal güvenlik hakkı kişilere devletten sosyal güvenliğini sağlamak için gereken yapmayı talep etme hakkı verir.

II. TÜRK HUKUKUNDA SOSYAL GÜVENLİK HAKKI

1. Sosyal Güvenlik Hakkının Kabul Ediliş Süreci

Türkiye’de sosyal güvenliğin tarihi Cumhuriyet öncesine kadar gider. Osmanlı devleti döneminde çağdaş sosyal güvenlik sistemlerinin temelleri tekaüt sandıkları kurularak yaşlılık, malüllük ve ölüm risklerini kapsayacak biçimde atılmıştır.³ Bir hak olarak sosyal güvenlik hakkı, Türk hukukunda ilk defa 1961 Anayasası ile kabul edilmiştir.⁴

Sosyal güvenlik hakkı anayasal bir hak olarak kabul edilmiştir. Anayasa sosyal güvenlik hakkını düzenlerken bu hakkı ekonomik ve sosyal haklar kategorisi içinde düzenlemiştir.

Sosyal güvenlik hakkı 1961 Anayasası’nda (m. 48); “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmak devletin ödevlerindedir” şeklinde düzenlenmişti. 1961 Anayasası’nın başlangıç hükümleri arasında “toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için” hükmüne yer verilmesi ve Cumhuriyetin nitelikleri arasında ise (m. 2) “Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve ‘Başlangıç’ta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir” (AY, m. 2) şeklinde bir maddeye yer verilmiş olması önemlidir.

1961 Anayasası; kuvvetler ayrılığı ilkesini benimsemesi, cumhuriyetin nitelikleri arasında insan haklarına saygılı, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olma niteliklerine yer verilmiş olması bakımından dikkat çeken hükümlere sahip bir anayasa idi. Devletin nitelikleri arasında yer alan bu nitelikler sosyal güvenlik hakkını güçlendiren; devlete bu nitelikler çerçevesi içinde devlete sosyal güvenlik sağlama yükümlülüğü getirmesi bakımından önemlidir (Gülmez: 125 vd).

1961 Anayasası yerine yürürlüğe giren 1982 Anayasası ise Cumhuriyetin niteliklerini belirlerken “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağ-

3 Geniş bilgi için bkz: Alper, 2015: 4-11. Mevzuat gelişimi bakımından, Maliye Bakanlığı, Kamu Personeli Emeklilik Mevzuatı I (1876 – 1930), Ankara, 1994.

4 Sosyal güvenlik hakkının tarihi gelişimi için bkz.: Akad, 1992: 31-41.

lı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir” (m. 2) esasına yer vermiştir. Elbette insan haklarına bağlı ve sosyal devlet olma esası sosyal güvenlik hakkı ve bu hakkın hayata geçmesi bakımından büyük önem taşır.

1982 Anayasası bu özelliklere uygun bir muhteva içerisinde sosyal güvenlik hakkını düzenlemiştir. Sosyal güvenlik hakkı 1982 Anayasası’nda bir anayasada olması beklenmeyecek kadar geniş bir muhtevada düzenlenmiştir. Anayasada sosyal güvenlikle ilgili olmak üzere üç ayrı maddede olmak üzere aşağıdaki hükümler yer almaktadır:

a. Sosyal Güvenlik Hakkı

Madde 60: “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.”

b. Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler

Madde 61: “Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar.

Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.

Yaşlılar, devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir.

Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.

Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.”

c. Yabancı Ülkelerde Çalışan Türk Vatandaşları

Madde 62: “Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.”

Düzenleme dikkatle incelendiği zaman düzenlemede sosyal güvenlik hakkının en geniş bir muhteva içerisinde yapıldığını gözlemlemekteyiz. Aşağıda bu muhteva ayrıntılı bir biçimde ortaya konulacaktır.

2. Sosyal Güvenlik Hakkının Muhtevası

Sosyal güvenlik hakkının Anayasamızda en geniş bir muhteva içerisinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Anayasadaki düzenleme incelendiği zaman yer verildiği gözlemlenmektedir.

a. Sosyal Güvenlik Hakkı Herkese Tanınmış Bir Anayasal Haktır

Anayasada sosyal güvenlik hakkı, herkese tanınmış bir hak olarak düzenlenmiştir (Tuncay / Ekmekçi: 92-97). Anayasal bir hak olarak vatandaş olsun ya da

olmasın Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan ya da oturma/çalışma izni olan herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir.

Sosyal güvenlik hakkının muhtevası hususunda ayrıntıya Anayasada yer verilmemiştir. Anayasada bu hakkın detaylarına yer verilmemiş olması bir eksiklik olarak nitelendirilemez. Zira Anayasa insan haklarına saygılı bir devlet olma özelliğini Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir özelliği olarak benimsemiş ise bu hakkın muhtevasını da insan haklarındaki gelişmeye uygun olarak kabul etmiş demektir.⁵ Şu halde anayasamız insan haklarının gelişimi içinde bir insan hakkı olarak sosyal güvenlik hakkının muhtevası Anayasa bakımından da kabul edilmiş demektir.

5170 sayılı Kanun m. 7 ile Anayasa m. 90 da yapılan değişiklik bu anlamda, göz ardı edilmemesi gereken bir değişikliktir. Anayasamızda:

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır (m. 90/ son).

7.5.2004 tarih ve 5170 sayılı “Anayasa Değişikliğine Dair Kanun” ile eklenmiş olan bu düzenleme anayasanın insan haklarına dair milletlerarası sözleşme hükümlerine hukuki uyuşmazlıklarla sınırlı olmak üzere milli kanunlara göre bir üstünlük vermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti devletinin sosyal güvenlik hakkına dair belli başlı insan hakları sözleşmelerini kanunla onaylamış olduğu dikkate alındığı zaman; Anayasamızın sosyal güvenlik hakkını hangi çerçevede düzenlemiş olduğu daha iyi anlaşılır.

b. Sosyal Güvenlik Hakkı Ekonomik ve Sosyal bir Haktır

Sosyal güvenlik hakkı anayasamızın Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Ekonomik ve sosyal haklar insan haklarının tasnifinde ikinci kuşak insan hakları olarak bilinir. Bu haklar Anayasal bakımdan ise pozitif statü hakları olarak nitelendirilmektedir. Pozitif statü hakları devlete bu hakların hayata geçirilmek üzere bir takım adımlar atması yükümlülüğünü yükler.

Anayasa bu hakkı sosyal ve ekonomik bir hak olarak düzenlemekle yetinmemiş ayrıca bu niteliğin sonuçlarını vurgulamak için “Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar” (m. 60/ 2) hükmüne yer vermiştir.

Şu halde devlet sosyal güvenliği sağlamak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Devlet sosyal güvenlik hakkını hayata geçirmek üzere kanuni düzenlemeleri yapmak, kanunların uygulama esaslarını tüzük ve yönetmelikler çıkara-

5 Sosyal güvenlik hakkının Anayasa bütünlüğü içindeki yeri hususunda bkz.: Akad: 49 vd.

rak düzenlemekle ve herkesin sosyal güvenliğini sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür.

Çağdaş dünyada devletler sosyal güvenliği sağlamak için bir teşkilat kurmak; bir sistem kurmakla yükümlüdürler. Anayasamız da devleti sosyal güvenlik teşkilatlanmasını yapmayı ve sosyal güvenlik sağlayacak bir sistemi kurmakla yükümlü kılmıştır.

c. Sosyal Güvenlik Bakımından Öncelikle Korunacaklar Anayasa ile Belirlenmiştir

1961 Anayasasında m. 48’de devlet, sosyal sigorta ve sosyal yardım teşkilatının kurmak ya da kurdurmakla yükümlü kılınmıştır. 1982 Anayasası ise teşkilat temelinde bu şekilde ayrıntıya girmemiştir. Anayasa sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler başlığı altında bazı sosyal kesimlere ve gruplara pozitif statü hakkı tanımını ve sosyal güvenlik bakımından özel bir koruma sağlanmasını öngörmüştür: Bu gruplar;

- Harp ve Vazife Şehitlerinin Dul ve Yetimleri
- Malul ve Gaziler
- Engelliler
- Yaşlılar
- Korunmaya muhtaç çocuklar

olarak tespit edilmiştir.

Anayasa devletin *harp malüllerinin dul ve yetimleriyle*, malul ve *gazilerin* yalnızca sosyal güvenlik bakımından korunmasını öngörmekle yetinmemiştir. Kanun aynı zamanda ülkemize hizmet ederken şehit olan ya da malul durumuna düşmüş olanlarla ülke için savaşmış olan gazilerin toplumda “*kendilerine yakıştır*” bir hayat seviyesi sağlanmasını öngörmüştür.

Yine anayasa koyucu *engellilerin* toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirlerin alınmasını da öngörmüştür. Engellilerin dışlanması önlenmesi ve toplumla bütünleşmelerinin sağlanması bakımından son derece önemli bir adım bu şekilde atılmış olmaktadır.

Yaşlıların devletçe korunması bir öncelik olarak öngörülmüştür. Anayasa yaşlıların korunması yanında yaşlılara birtakım özel hakların ve kolaylıkların sağlanması ve bu hususun bir ayrı kanun ile düzenlenmesi de anayasa koyucunun devlete yüklediği görevler arasında sıralanmıştır.

Anayasamız *korunmaya muhtaç* çocukların sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gereken kesimler arasında sayılmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için gerekli bütün tedbirlerin alınması bir anayasal yükümlülük olarak belirlenmiştir. Anayasa korunmaya muhtaç çocukların sağlıklı bir vatandaş olarak toplum hayatına katılması için gereken tedbirlerin alınmasını öngörürken sosyal güvenliğe bakış açısını da bu anlamda ortaya koymuş bulunmaktadır.

Anayasa koyucu sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenlerle ilgili olarak gerekli teşkilat ve tesislerin devletçe kurulması ile yetinmemiş; bu teşkilat ve tesislerin özel sektör tarafından da kurulmasına kapı aralayan bir düzenleme getirmiştir. Anayasa m.61/son sosyal yardım ve sosyal hizmetler alanında özel sektörden hizmet alımına da kapı aralayan bir düzenleme getirmiş bulunmaktadır.

d. Yurt Dışında Yaşamakta Olanların Sosyal Güvenliği Anayasal Bir Güvenceye Kavuşturulmuştur

Devletin sosyal güvenlik sağlama yükümlülüğü yer itibarı ile ülke ile sınırlıdır. Kural olarak her devlet ülkesinde yaşamakta olanların sosyal güvenliğini sağlamakla yükümlüdür.

Türkiye 1961 yılından itibaren başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere ülke dışına büyük sayıda işçi göndermiştir. Bu anlamda yurt dışında yaşamakta olan Türk vatandaşlarının sayısı 4 milyonu geçmiştir. Devlet yurt dışında yaşamakta olan vatandaşlarının sosyal güvenliğini sağlamak için iki yol izlemiştir. Devlet öncelikle ilgili ülkelerle ikili sosyal güvenlik anlaşmaları yapmak yolunu bu ülkelerde yaşamakta olan vatandaşlarının sosyal güvenliklerini sağlamaya çalışmıştır. Bu anlamda her iki ülkedeki sosyal sigortaya tabi sürelerin taşınması ve bu amaçla birleştirilmesine imkân sağlanmıştır.

Devlet ikili sosyal güvenlik sözleşmesi yapmadığı ülkelerde yaşamakta olan vatandaşların sosyal güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak üzere; yurt dışında geçen hizmetlerin borçlanmak suretiyle yurt içinde geçmiş gibi değerlendirmesini sağlayan yurt dışı hizmet borçlanması kanunları çıkarmıştır.

Anayasa koyucu yurt dışında yaşamakta olan vatandaşların yurda dönüşlerinde sosyal güvensiz kalmamaları için özel bir madde ile konuyu düzenlemiştir. Bu düzenleme ile yurt dışında yaşayan ve orada yıllarını tüketen vatandaşların yurda dönüşlerinde sosyal güvensiz kalmamaları ya da sosyal güvenlik haklarını kaybetmek korkusu ile Türkiye'ye dönmekten vazgeçmeleri önlenmiş olmaktadır.

e. Sosyal Güvenlik Aynı Zamanda Bir Yükümlülüktür

Anayasa sosyal güvenliği yalnızca bir hak olarak düzenlememiştir. Sosyal güvenlik anayasa anlamında aynı zamanda bir yükümlülüktür.

Sosyal güvenlik kişiler için bir yükümlülüktür. Çağdaş sosyal güvenlik sistemlerinden en çok kullanılan sosyal güvenlik tekniği sosyal sigortadır. Sosyal sigorta tekniğinde sigortalı olmak bir zorunluluktur. Zorunlu sigorta esasının özünde kişilerin devlet zoru ile kendi sosyal güvenliği için yatırım yapması vardır. Primli sistem, zorunlu sigortayı ve zorunlu katkıyı öngören bir sistemdir.

Anayasamız devlete bu alanda tedbir alır ve teşkilatı kurarken gereğini yapma yetkisini vermektedir. 1961 Anayasası'nda sosyal sigorta sisteminin kurul-

masından açıkça söz edilmişti. Yeni anayasa ise bunu açıkça belirtmeden aynı anlamda zorunlu sisteme yer vermiş bulunmaktadır.

3. Anayasa Madde 90 Değişikliği ve Sosyal Güvenlik Hakkı Bakımından Önemi

2004 yılında Anayasa m. 90'a bir ilave bent eklenmiştir. Bu bendin eklenmesi ile birlikte sosyal güvenlik hakkı, bir insan hakkı olarak Türk hukukunda kanunlar hiyerarşisi içinde bir derece yükselmiş bulunmaktadır. Çok sayıda insan haklarına dair sözleşmeleri imzalamış bulunan Türk Devleti; bu düzenleme ile sosyal güvenliğin muhtevasının insan hakları sözleşmelerinde yer alan bir muhtevada Türk hukukunda kabul görmesi için önemli bir adım atmış olmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin üyesi olmuş ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nı onaylamış bir ülke olarak Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yargı yetkisini de kabul etmiş bir ülke olarak sosyal güvenlik hakkının muhtevası kadar; bu hakkın korunması bakımından da çok önemli bir adım atılmış olmaktadır.

M. 90 / son'daki değişiklik, sosyal güvenlik hakkının çağdaş muhtevası ile hayata geçirilmesi, geliştirilmesi ve korunması bakımından atılmış çok önemli bir adımdır.

III. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA SOSYAL GÜVENLİK HAKKI

Anayasa mahkemesine sosyal güvenlikle ilgili konular muhtelif biçimlerde gelmekte ve Yüksek Mahkemede sosyal güvenliğe anayasa mahkemesinin bakışını ortaya koyacak nitelikte kararlara imza atmaktadır. Biz bu konuda tek tek mahkeme kararlarını ele almak ve incelemek yerine Mahkemenin bakışını ve yaklaşımını ortaya koyan bazı kararlarını inceleyerek amacımıza ulaşmaya çalıştık.

1. Sosyal Hakların Korunmasında Anayasa Mahkemesi'nin Rolü

Anayasa Mahkemesi devletin üç temel organının hukuka uygun davranmasını sağlamak ve hukuk devleti ilkesini hayata geçirmek maksadı ile kurulan bir mahkemedir. Anayasa mahkemesi yasama organının faaliyetlerinin anayasaya uygunluğunu hukuk devleti adına denetleyen bir yargı organıdır. Kanunların anayasaya uygunluğu denetimi çerçevesi içinde Anayasa Mahkemesi yalnız hukuk devletinin yaşaması ve yaşatılması yönünden değil; insan haklarının ve bu kapsamda sosyal hakların korunması alanında da çok büyük bir görev üstlenmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti insan haklarına dayalı sosyal bir hukuk devletidir (AY, m. 2). Anayasa Mahkemesi, sosyal hakların korunması alanında önemli bir fonksiyon icra etmektedir (Balkır: 84).

Anayasa Mahkemesi kanunların anayasaya aykırılığı yanında; sosyal haklara ve devletin temel özelliklerine yüklediği ya da vurguladığı anlam yönünden de

önemli bir katkı sağlamaktadır. Kişisel başvuru hakkı ise sosyal güvenlik hakkının korunması bakımından da ayrıca bir hukuki destek olarak görülmelidir.

2. Anayasa Mahkemesi'nin Sosyal Güvenlik Hakkına Bakışı

a. Sosyal Güvenlik Hakkının Amacı

Anayasa Mahkemesi kararlarında AY, m. 60'da düzenlenen sosyal güvenliğin amacı hususunda aşağıdaki ifadeler yer verilmektedir:

- “Bireylere gelecekte karşılaştıkları sosyal riskler karşısında yoksulluğa düşmemeleri için asgari ölçüde bir yaşam düzeyi sağlamakla yükümlüdür”; “Sosyal güvenlik, sosyal riskler karşısında asgari yaşam düzeyinin sağlanmasını amaçlar (AMK, 2008).”
- “Sosyal güvenlik, bireylerin istek ve iradeleri dışında oluşan sosyal risklerin kendilerinin ve geçindirmekle yükümlü oldukları kişilerin üzerlerindeki gelir azaltıcı ve harcama artırıcı etkilerini en aza indirmek, ayrıca sağlıklı ve asgari hayat standardını güvence altına alabilmektir” asgari yaşam düzeyinin sağlanmasını amaçlar (AMK, 2007).”

Anayasa Mahkemesi kararlarında sosyal güvenliğin amacı konusunda dikkati çeken ifadeler rastlanmamaktadır. Kararlarda bilenen cümleler dışında başkaca bir ifadeye rast gelinmemiştir.

b. Sosyal Güvenlikle İlişkili Kavramlar

Sosyal güvenlik hakkı ile ilgili anayasaya aykırılık iddialarında iki önemli kavramın sürekli olarak ilişkilendirildiği; bu iki kavramla sosyal güvenlik hakkının birlikte değerlendirildiğini gözlemlemekteyiz. Bu kavramlar sosyal hukuk devleti ve eşitlik kavramlarıdır. Aşağıda Anayasa Mahkemesi'nin bu kavramlara hangi anlamı verdiği ve sosyal güvenlik hakkı ile ilgisine işaret edilmeye çalışılacaktır.

aa. Sosyal Hukuk Devlet İlkesi

Anayasa Mahkemesi sosyal güvenlik hakkı ile sosyal hukuk devleti arasında bir ilişkiyi kararlarında sık sık vurgulamaktadır (Karagülmez: 177-202):

- “Sosyal hukuk devleti, insan haklarına dayanan, kişilerin huzur, refah ve mutluluk içinde yaşamalarını güvence altına alan, kişi hak ve özgürlükleriyle kamu yararı arasında adil bir denge kurabilen, çalışma hayatını geliştirmek ve ekonomik önlemler olarak çalışanları koruyan, onların insan onuruna uygun hayat sürdürmelerini sağlayan, milli gelirin adaletle uygun biçimde dağıtılması için gerekli önlemleri alan, sosyal güvenlik hakkını yaşama geçirebilen, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak sosyal adaleti ve toplumsal dengeleri gözetilen devlettir... *Sosyal hukuk devletinin somut göstergelerinden biri sosyal güvenlik hakkıdır* (AMK, 2006).”
- “Sosyal hukuk devleti, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü dev-

let demektir. Hukuk devletinin amaç edindiği kişinin korunması, toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yoluyla gerçekleştirilebilir... Sosyal güvenlik, sosyal hukuk devleti içerisinde yer alan ve bu ilkeyi oluşturan temel kavramlardan birisidir.”

- “Sosyal hukuk devletinin dayanaklarından birini oluşturan sosyal güvenlik kavramının içerdiği temel esas ve ilkeleri uyarınca toplumda yoksul ve muhtaç insanlara devletçe yardım edilerek onlara insan onuruna yaraşır asgari yaşam düzeyi sağlanması, böylece sosyal adaletin ve sosyal devlet ilkelerinin gerçekleşmesine elverişli ortamın yaratılması gerekir (AMK, 1988).”
- “Sosyal Hukuk Devletinin temel ereği, sosyal hakların ve sözgelimi sosyal güvenliğin en iyi, en sağlam ve en etkin bir biçimde sağlanmasıdır (AMK, 1977).”

Dikkat edilirse sosyal hukuk devleti, sosyal güvenlik hakkının korunması bakımından olmazsa olmaz niteliktedir. Aksi takdirde sosyal güvenlik hakkı bir hak olmaktan öte bir lütf olarak hayata geçirilecektir. *Sosyal devlet sosyal güvenliği sağlayan devlettir* anlamındaki tespit bu anlamda önemlidir.

bb. Eşitlik İlkesi

Sosyal güvenlik hakkının düzenlenmesinde mahkeme anayasaya aykırılık denetimi yaparken eşitlik ilkesinden (AY, m. 10) ne anlamakta olduğunu da ortaya koyan kararlar vermektedir:

- “Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir” (AMK, 2006).
- “Yasa önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur... Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasada öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez (AMK, 2011b).”

Anayasa Mahkemesi’nde bu anlamda eşitlik ile ilgili tespitler yapılmakla birlikte kararlarda yüksek mahkemenin bu alanda çok tutarlı olunduğu söylenemez.

3. Mahkemenin Çelişkili ve Tutarsız Kararları

Anayasa Mahkemesi, sosyal güvenlik hakkı ile ilgili kararlarında kavramlara aynı muhtevada anlam yüklemektedir. Ancak kararlarında yüksek mahkemenin tutarlılık gösterdiğini söylemek mümkün değildir. Mahkemenin kararlarında hukukun üstünlüğünü savunmak hususunda gereken özeni gösterdiği de söylenemez. Mahkeme kimi kararlarında kanun koyucunun yetkisine değer verirken kimi kararlarında ise bu yetkiyi bütünüyle göz ardı etmektedir. Aşağıda mahkemenin kendi içinde çelişkili gördüğümüz bazı kararlarına işaret edilecektir.

a. İşsizlik Sigortası Fonundan Kaynak Aktarılması

Mahkemenin bazı kararlarında kanun devleti ile hukuk devleti ilkeleri ayrımını göz ardı eden kararlara rastlanmaktadır.

“Ek istihdam yaratarak işsizliğin azaltılmasına katkıda bulunmak için ekonomik ve bölgesel kalkınmaya yönelik yatırım projelerinin (GAP) belli bir süreyle Fon kaynaklarıyla desteklenmesi amacıyla düzenlendiği anlaşılan kural, Anayasada teminat altına alınan sosyal güvenlik hakkına aykırılık oluşturmamaktadır (AMK, 2010).”

Mahkeme bu kararında işsizlik sigortasının kaynaklarının amacı dışında kullanılmayacağı göz ardı ederek devletin belli bir amaç için kurduğu fonun amacı dışında kullanılmasını destekleyen kararlar vermiştir. Sosyal güvenlik hakkı ile kaynak aktarılmasının ilişkilendirilmesi uygun illiyetin göz ardı edilmesi olarak nitelendirilmelidir. Mahkeme bu kararı ile işsizlik sigortası fonlarının amacı dışında kullanılmasını sağlamaya yönelik siyasi iktidarın attığı adımlara destek vermiş olmaktadır.

İşsizlik sigortası için toplanan primlerden oluşan kaynak ancak işsizlik sigortası amacı ile sınırlı olarak kullanılabilir. Herkesin bildiği bu gerçek bizde alaturka kanunlarla amacından saptırılmış ve bu kaynak çok farklı amaçlar için kullanılır olmuştur.

b. Yaşlılık Aylığı Üzerindeki Haciz Yasağı

Yaşlılık aylıkları üzerine haciz konulmasını yasaklayan bir kanuni düzenlemeyi Anayasa Mahkemesi anayasaya aykırı bulmamıştır. Bu kararı tasvip etmek mümkün değildir. Bütünüyle isabetsiz olan bu karar yaşlılık aylığı almakta olan kişilerle ticari ve akdi ilişki kuran iyi niyetli kişileri korumasız bırakan bir karar niteliğindedir. Bu kararı sosyal güvenlik hakkı ile ilişkilendirmek nasıl mümkün olabilir?

Sosyal güvenlik bir üst kavramdır. Yüksek mahkeme sosyal güvenliği sosyal sigorta ile ilişkilendirerek karar vermiş gözükmektedir. Yaşlılık aylığını kullanmayı bilmeyen kişilerin muhtaç duruma düşmeleri halinde sosyal yardım sistemi ile bu ihtiyaç giderilebilir. Halbuki bu karar ile Anayasa Mahkemesi sosyal güvenliği sosyal sigorta ile özdeş kabul etmekte ve bu anlamda bir mantık yürütmektedir:

“Yaşlılık aylığı üzerinde haciz yasağı sosyal güvenlik hakkının bir gereğidir.

Bununla birlikte sosyal güvenlik kurumlarının prim alacaklarının haciz yasağından ayrık tutulmaları gerekir (AMK, 2011a).”

Mahkeme prim alacaklarına haciz konulabileceği ancak yaşlılık aylığına haciz konulamayacağı yönünde bir kararı ile sistemin aktüeryal dengelerini gözetmeyen bir adıma destek vermiş olmaktadır. Sosyal sigortanın aktüeryal dengeler üzerinde yürüdüğü bilinmektedir. Bu çerçevede emeklilerle kurulan iyi niyetli üçüncü kişilerin alacakları nasıl korunacaktır? Tecrübe ile öğrenen üçüncü kişilerin bir daha emeklilerle akdi ilişki kurarken bu hususu dikkate aldıklarında yine iyi niyetli

emeklilerin hukukunu kim ve nasıl koruyacaktır? Mesela emekliye bu düzenleme yüzünden kimse evini kiralamaz ise emeklinin durumu ne olacaktır? Yüksek mahkemenin bu kararının ne kadar isabetsiz olduğunu ortaya koymaz mı?

Bu kararı ile yüksek mahkeme sosyal güvenliği sosyal sigorta ile eş değer görmüş olmakta; sosyal yardım sisteminin kurulması hususunu göz ardı etmiş olmaktadır. Eminim ki eğer sosyal yardım sistemi kurulmuş olsa idi; mahkemenin emekli aylıklarına haciz konulmasına ilişkin kararı bu şekilde çıkmayacaktı.

c. Ölüm Aylığında Otuz Yaş Farkı

Anayasa Mahkemesi 5434 sayılı Kanun m. 71’de yer alan eşinden 30 yaş veya daha büyük olan kişinin ölümü halinde geride kalan eşine ödenecek dul aylığının yarı oranında verilmesini öngören hükmü anayasaya aykırı bulmamıştır. Mahkeme kararını verirken özetle “5434 sayılı kanun m. 71’de eşinden 30 yaş veya daha büyük ise ölümünde eşine yarı nispetinde aylık bağlanır” ibaresi yasa koyucunun sosyal güvenlik hakkı bakımından aktüeryal dengeleri gözetererek takdir yetkisini kullanmak suretiyle tespit etmiş olduğu bir husus olup, eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz” (AMK, 2011b) şeklinde bir gerekçe ile bu düzenlemeyi eşitlik ilkesine aykırı bulmamıştır.

Bu düzenlemeyi kişilerin evlenme ve eş seçme gibi medeni hakları ile nasıl izah edileceği üzerinde kararda durulmamıştır. Özellikle yaşlı beylerin kendilerinden çok genç hanımlarla evlenmesini önlemeye yönelik bir düzenleme (hatta emekli albaylarla ilgili madde diye latife yapılan bir hükümdür) olarak da adlandırılan bu düzenlemeyi savunmak mümkün değildir. Aşağıda emekli ikramiyesi ile ilgili hükmü eşitlik ilkesine ve dolayısı ile anayasaya aykırı bulan Yüksek mahkemenin bu düzenlemeyi anayasaya aykırı bulmamasını anlamak güçtür.

d. 5510 Sayılı Kanun Eşitlik İlkesine Aykırı Bulunmuş İken Bunun Yerine Çıkarılan 5784 Sayılı 2008 Tarihli Kanununun Aykırı Bulunmaması Çelişkisi

Eşitlik ilkesi hususunda mahkeme “Aynı hukuksal durumlar aynı, aynı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasada öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez” (AMK, 2006) hükmünü vererek 5510 sayılı kanunun muhtelif hükümlerini Anayasaya aykırı bulmuştu. Ancak aynı Anayasa Mahkemesi 5510 sayılı Kanunu iptal eden mahkeme kararını dikkate almaksızın iptal edilen hüküm yerine yapılan 2008 yılında yapılan yeni düzenlemede Mahkemenin iptal kararı yasa koyucu tarafından hiç dikkate alınmamış olmasına rağmen bu düzenlemeyi anayasaya aykırı bulmayarak iptal etmemiştir (AMK).

e. Emekli İkramesi Kararı

Anayasa Mahkemesi 2015 yılının ilk ayında yayınlanan bir kararında 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu m. 89/4’te yer alan ve Emekli Sandığı’ndan emekli olanlara fiili hizmetlerinin karşılığı olarak en fazla 30 aylık emekli ikramiyesi

ödenmesini düzenleyen kanun hükmünü eşitlik ilkesine aykırı bularak anayasaya aykırı bulmuş ve iptal etmiştir. Kanunun yürürlüğe girdiği zamandan bu yana uygulanan bu hükmü iptal ederken mahkeme fiili hizmeti 30 yıl ve daha az olanlar ile otuz bir yıl ve daha fazla olanları iki ayrı grup kabul etmiş ve eşitlik ilkesine uygun görmediği bu hükmü anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. Yüksek mahkemenin bu kararı eşitlik ilkesinin suiistimaline yönelik bir karardır.

Eşitlik ilkesine aykırılık kararının suiistimali; otuz yıldan az ve çok çalışanları iki ayrı grup sayan ve eşitliğe aykırı bulan bu karar (AMK, 2014) ile Yüksek Mahkeme hukuki değil yasa koyucu gibi davranarak bir karar ittihaz etmiştir.

Emekli ikramiyesi ile ilgili bu karar tamamıyla isabetsiz bir karardır. Mahkeme eşitlik ilkesini her defasında farklı bir kılıfa sokarak karar ittihaz etmektedir. Bu mahkemenin çelişkili bulduğumuz kararlarından birisidir.

SONUÇ YERİNE

Sosyal güvenlik hakkı bir insan hakkıdır. Bütün dünyada ve insan hakları ile ilgili temel belgelerde sosyal güvenlik hakkı yer almaktadır. İnsan haklarını onanmış olsun ya da olmasın çağdaş dünyada bütün ülkeler sosyal güvenliği devletler için bir kamu görevi; kişiler içinse bir hak olarak tanımışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti de anayasasında (m. 60) sosyal güvenliği herkesin istifade edeceği bir insan hakkı ve devlet için ise hayata geçirilmesi gereken bir vazife olarak kabul etmiştir. Devlet bununla da yetinmemiş sosyal güvenlik ile ilgili milletlerarası bütün sözleşmeleri onaylamıştır. Ayrıca anayasasında kanunla onaylanmış insan haklarına dair milletlerarası sözleşmeleri milli kanunların üzerinde hiyerarşik bir yere yerleştirmiştir (AY m. 90/son). Türk devleti ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yargı yetkisini kabul etmiş; Anayasa Mahkemesi'ne kişisel başvuru hakkını anayasal bir hak olarak kabul ederek adil yargılama hakkının hayata geçirilmesi yolunda önemli adımlar atmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin sosyal güvenlikle ilgili kararlarını da çoğunlukla isabetli bulmamaktayız. Mahkeme bu alanda tutarlı bir içtihat oluşturabilmiş değildir. Birbirleri ile çelişkili çok sayıda karara imza atmıştır. Kararların çoğunun hukuki olmaktan çok popülizm kokan kararlar olarak nitelenecek çok da hatalı bir nitelendirme sayılmaz.

Anayasa Mahkemesi sosyal güvenlik kavramını sağlıklı bir biçimde tanımlayıcı kararlar vermemiştir. Sosyal güvenlik hakkının korunması ve bu hakkın güçlendirilmesine yönelik de kararları mevcut değildir. Mahkemenin kararlarında sosyal güvenlik eşittir sosyal sigorta anlayışının hakim olduğu da üzerinde durulması gereken bir husustur.

İş ve sosyal güvenlik hukukçularının Anayasa Mahkemesi'nin sosyal güvenliğe ilişkin kararlarını ele alıp karar incelemesi biçiminde değerlendirmesi ve kamuoyunun mahkemenin kararlarına dikkatinin çekilmesi bir gereklilik olarak gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- Akad, Mehmet (1992) *Teori ve Uygulamada Sosyal Güvenlik Hakkı*, İstanbul.
- Alper, Yusuf, *Sosyal Sigortalar Hukuku*, Bursa.
- Alper, Yusuf, Tekeli, Seda (Ed.) (2014) *Sosyal Güvenlik*, Yayımlı No. 1625, 3. Bası, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Anayasa Mahkemesi Kararı (AMK) (1977) AMK, 25.1.1977 T., 1976/ 36 E., 1977/ 2 K. (*Resmi Gazete* (RG), 9.5.1977, 15932).
- AMK (1988), 26.10.1988 T., 1988/19 E., 1988/ 33 K. (*RG*, 11.12.1988, 20016).
- AMK (2006), 15.12.2006 T., 2006/ 111 E., 2006/ 112 K., (*RG*, 30.12.2006, 26392).
- AMK (2007), 17.4.2007 T., 2003/81 E., 2007/50 K. (*RG*, 09.11.2007, 26695).
- AMK (2008), 29.5.2008 T., 2002/45 E., 2008/109 K. (*RG*, 06.11.2008, 27046).
- AMK (2010), 4.2.2010 T., 2008/57 E., 2010 / 26 K. (*RG*, 22.10.2010, 27737).
- AMK (2011a), 6.1.2011 T., 2009/19 E., 2011/4 K. (*RG*, 12.4.2011, 27903).
- AMK (2011b), 28.4. 2011 T., 2009/93 E., 2011 / 73 K. (*RG*, 15.10.2011, 28085).
- AMK (2014), 25.12.2014 T., 20136 111 E., 2014 / 195 K. (*RG*, 7.1. 2015, 29229).
- Arıcı, Kadir (2015) *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Balkır, Z. Gönül (2009) *Türk Anayasa Yargısında Sosyal Hakların Korunması*, Kocaeli.
- Gülmez, Mesut (2012) “Türkiye’de Sosyal Haklar: Sosyal Şart Açısından Anayasa’da Sosyal Devlet ve Sosyal Haklardaki Uyumsuzluklar”, *Anayasal Sosyal Haklar (Avrupa Sosyal Şartı, Karşılaştırmalı Hukuk ve Türkiye)*, (Editör / Yayıma Hazırlayan: İbrahim Ö. Kaboğlu), İstanbul: Legal Yayımlı, 117–156.
- Güzel, Ali / Okur, Ali Rıza / Caniklioğlu, Nurşen (2014) *Sosyal Güvenlik Hukuku*, İstanbul.
- Karagülmez, Ali (2012) “Anayasa Mahkemesi Kararlarında Sosyal Devlet ve Sosyal Haklar”, Kabaoğlu, İbrahim Ö. (Ed.), *Anayasal Sosyal Haklar içinde*, İstanbul, 177–2002.
- Tuncay, A. Can / Ekmekçi, Ömer (2015) *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, İstanbul.